

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*І.О. Дьяконенкова, магістр спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність»
О.М. Юдін, к.т.н., доцент - науковий керівник*

Ключові слова: документ, електронний документ, цифровий підпис, електронний документообіг.

Постановка завдання. Постійне збільшення кількості інформації, необхідної для прийняття адекватних управлінських рішень, призводить до того, що традиційні методи роботи з документами стають все більше нерентабельними. За даними дослідження паперовий документообіг в компаніях з кожним роком зростає приблизно на 15-25%, близько 30% часу робочих груп витрачається на пошуки та узгодження документів, 6% документів безповоротно губляться, кожен внутрішній документ копіюється до 20 разів, в середньому кожен співробітник витрачає 150 годин на рік на пошук втраченої інформації, що в результаті призводить до значного зниження продуктивності праці персоналу компаній [1]. Такого роду проблеми можна вирішити за допомогою впровадження систем електронного документообігу з електронним цифровим підписом.

Традиційні методи, які відрізняються високим ступенем емпіризму, в сучасному документаційному забезпеченні управління себе вже не виправдовують. У зв'язку з цим стала нагальною потреба автоматизації існуючих систем документообігу та переходу на електронний документообіг - високотехнологічний і прогресивний підхід до суттєвого підвищення ефективності роботи з документами [2]. Впровадження систем електронного документообігу викриває основні проблеми пов'язані з особливостями електронного документообігу, правовим статусом електронного документу та необхідністю впровадження електронного цифрового підпису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці практичних рекомендацій щодо розвитку національних інфраструктур електронного цифрового підпису (ЕЦП) присвячено багато праць вітчизняних науковців і дослідників різних структур суспільства. Значний вклад знань з питання впровадження інфраструктур ЕЦП у банківській сфері внесли такі дослідники: І.Івченко, С. Левшаков, А. Савченко, В. Степаненко. Дослідженню питань теорії та практики аналізу, синтезу та застосування ЕЦП присвячено роботи науковців: М. Бондаренко, І. Горбенко, Ю. Горбенко, В. Онопрієнко, А. Потій, С.Черних. У роботах науковців С. Белова і С.Мартиненка обґрунтовано моделі побудови національної інфраструктури центрів сертифікації ключів та аналізуються їх ризики.

Формування мети. Метою даної статті є аналіз проблем використання електронних документів та розгляд основних напрямів вдосконалення їх використання на підприємстві, зокрема впровадження використання електронного цифрового підпису.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні правовий статус безпаперового документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису в органах влади визначається двома законами України, прийнятими 22 травня 2003: «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV та «Про електронний цифровий підпис» № 852-IV.

Питання застосування органами державної влади положень зазначених законів регламентуються постановами Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 року: «Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності» № 1452 та «Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади» № 1453.

Незважаючи на солідний пакет нормативно-правових актів щодо забезпечення безпаперових процедур документообігу, суттєвою проблемою залишається відсутність певних норм щодо здійснення електронного діловодства.

У Законі України "Про електронні документи та електронний документообіг" Ст. 5. таким чином визначено електронний документ:

електронний документ - документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документу. Обов'язковим реквізитом електронного документа є **електронний підпис**, який використовується для ідентифікації автора та інших суб'єктів електронного документообігу, які підписують електронний документ. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа. Використання інших видів електронних підписів в електронному документообігу здійснюється суб'єктами електронного документообігу на договірних засадах.

Одним з перших, в разі переходу до безпаперових технологій документообігу, стоїть питання забезпечення документообігу юридичної значимості та легітимності. Єдиним інструментом, який вирішує проблему, є електронний цифровий підпис. Електронний цифровий підпис - вид електронного підпису, що отриманий за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який

додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати особу, яка підписує документ [3].

З правової точки зору ЕЦП – це різновид електронного підпису, який за юридичним статусом прирівнюється до власноручного в разі виконання технічних умов, визначених законом. З фізичної ж точки зору ЕЦП являє собою унікальний електронний код, за допомогою якого підтверджується цілісність та юридична сила електронного документа, а також однозначно ідентифікується особа, яка його підписала.

Електронний цифровий підпис підтверджує незмінність редакції документа, а в разі внесення в документ навіть самих незначних корегувань засвідчує, що даний документ вже не має юридичної сили.

Органи державної влади мають право використовувати лише електронні цифрові підписи, підтвержені сертифікатами відкритого ключа, що засвідчують належність даного підпису відповідній особі. Такі сертифікати мають право видавати тільки акредитовані центри сертифікації ключів, яких на сьогодні в Україні є дев'ять.

Сьогодні національна система ЕЦП як організаційно-технічна система інтегрує сертифікати відкритих ключів, засоби ЕЦП (криптографічних перетворень), центри сертифікації ключів (ЦСК) і власників сертифікатів в єдину структуру і гарантує від імені держави якість послуг ЕЦП (рис. 1). Якість послуг ЕЦП регулює Центральний засвідчувальний орган (ЦЗО), який є органом акредитації та державного нагляду за діяльністю центрів сертифікації ключів, акредитованих (АЦСК) і зареєстрованих (ЦСК) [4].

З розширенням сфери застосування електронних документів та електронного цифрового підпису у учасників електронного документообігу та правозахисних організацій виникає все більше складнощів і питань. Проблеми впровадження електронного цифрового підпису лежать у площині забезпечення збереження і цілісності електронних документів, підтверджених електронним цифровим підписом, і можливості забезпечення судового захисту прав учасників електронного документообігу.

Важливою проблемою впровадження ЕЦП є те, що в будь-якій організації знайдуться люди, які прагнуть уникнути всього нового. Консерватизм персоналу звичайно обумовлений небажанням навчатися і перенавчатися, а також, можливо, низькою освіченістю.

Ця проблема може завести в глухий кут весь процес впровадження електронного документообігу. Особливо це стосується організацій, в яких сама кадрова політика дуже консервативна і ніхто, навіть керівник, не вільний у переміщенні або оновленні кадрів.

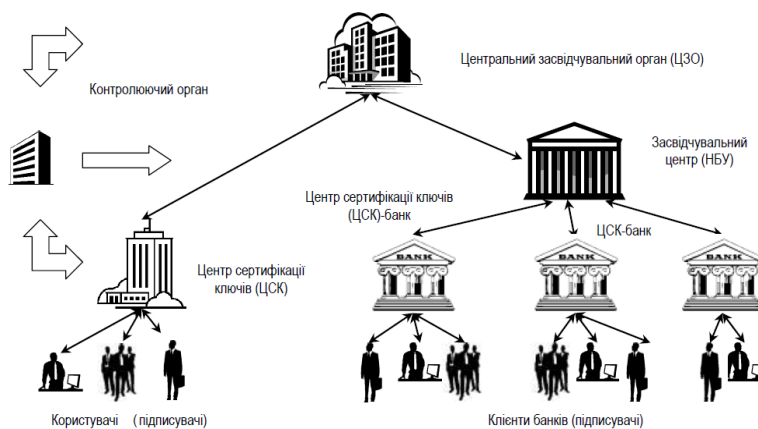

Рисунок 1 – Інфраструктура ЕЦП в Україні

Іншою проблемою впровадження ЕЦП, внаслідок економічної кризи, є зростання вартості послуг, пов'язаних з ЕЦП, які складаються з генерації ключів, збереженню їх на носії інформації, формуванню сертифіката, що засвідчує особу власника, доступ до бібліотек відкритого ключа, надання консультацій, можливість отримання легітимної мітки створення електронного документа з супутника тощо. Порядок надання та вартість послуг ЕЦП регулюються відповідними регламентами АЦСК. Для їх отримання необхідно сплатити послуги відповідно до вибраного плану та надати документи згідно з встановленим переліком для певного виду осіб: фізичної, юридичної тощо. Документи необхідні для однозначної ідентифікації особи.

Один з недоліків реалізацій ЕЦП – відсутність прямого зв'язку семантики процесів електронного урядування з ЕЦП, оскільки семантика розпізнається побічно, через контекст транзакції. Такий механізм недопустимий у системах з підвищеними вимогами до надійності і безпеці транзакцій, наприклад, державних закупівель, банківських транзакцій тощо [5].

Для прив'язки семантики до додаткових правил верифікації і валідації ЕЦП розроблена концепція політики підписання, що передбачає її різновиди. Національні політики підписання – досі

слаборозвинене поле, в першу чергу зважаючи на нечіткість кордонів їх використання і недоліки досвіду стандартизації.

Механізм опису політики підписання – критично важливий інструмент для підтримки валідації ЕЦП на етапі підписання і прив'язки чіткого семантичного навантаження ЕЦП.

Іншим із недоліків ЕЦП є невизначеність механізмів внутрішньої і зовнішньої крос-сертифікації ЦСК для забезпечення довіри між користувачами різних систем. На національному рівні забезпечення крос-сертифікації із закордонними системами законодавча база надана ЦЗО, а внутрішня крос-сертифікація між ЦСК відсутня, що стало причиною відомчого формування розрізаних ЕЦП. У результаті користувачі зобов'язані використовувати ключі за кожним відомством, що стримує розвиток систем електронної взаємодії.

Висновки. Отже впровадження електронного документообігу в значній мірі залежить від питань, пов'язаних із впровадженням електронного цифрового підпису. Головними є питання уніфікації та стандартизації, важливість яких зростає з інтеграцією України до Європейського суспільства. Безліч міжнародних стандартів не імплементовані в Україні і вимагають тривалого часу для їх впровадження. Введення ЕЦП в Україні для державних установ і банків не має спільного єдиного стандарту, що спричиняє безліч алгоритмів і несумісність ЕЦП. Це означає, що підприємство або фізична особа матиме безліч ключів для роботи з державними органами і банками. Для зменшення їх кількості, а також для сумісності з міжнародними стандартами Україні слід розробити єдиний підхід до використовуваних алгоритмів створення ЕЦП як для державних органів, банків так і для приватних установ.

Список використаних джерел

1. Шматок А.С. Практическое применение электронной цифровой подписи в сфере электронного документооборота Украины [Електронний ресурс]: – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_NITSB_2009/Informatica/41255.doc.htm – Назва з екрана. – Дата звернення: 09.03.15

2. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: Навч. посібник. – К. КНЕУ, 2007. – 400 с.

3. Левшаков С.Ф. Проблеми становлення інфраструктури електронних цифрових підписів у банківській системі України [Електронний ресурс]: – Електрон. дані. – Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/2_29_2010/29_03_06.pdf – Назва з екрана. – Дата звернення: 09.03.15

4. Клімушин П. С. Механізми забезпечення довіри в національній системі електронних цифрових підписів [Електронний ресурс]: – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-2/doc/1/08.pdf> – Назва з екрана. – Дата звернення: 09.03.15

5. Степаненко В. Електронная цифровая подпись /В. Степаненко //Сети и бизнес. – 2006. – № 6 (31). – С. 82–91.